

מסכת מועד קטן – שיעור ב'
המשך בביאור מהו בית השלחין ובית הבעל

אליעזר דינה, ediena@torontotorah.com

המשך מהשיעור הקודם

א. רש"י כת"י (קעלער) כאן

משקין בית השלחין – שדה בית השלחין שדה לבן של תבואה וכשמתחילין להשקותו אם אינו משקהו תדיר מים נאבד כדתנן בסוף מתניתין: זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד דלא פסדי אבל שתו לפני המועד ישקם במועד דפסדי, אבל השלחין דאילן לא שרי דלא פסדי.
במועד – בחולו של מועד אע"פ שיש בו טורח מלאכה דמשום פסידא שרו ליה רבנן.
ובשביעית – דלאו מלאכות שבשדות חשיבא...
ולא ממי קילון – בור עמוק ובו מים מכונסין דאיכה טירחא יתירא לדלות, ואמועד קאי דגבי שביעית לא חיישינן לטירחא יתירא.
בית השלחין – ארץ עייפה וצריכה מים תדיר.
לישנא דמתיבותא – מיושב.

ב. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק א אות סט

ודין בית השלחין משתנה לפי מין הנזרע ולפי זמנו בתקופת השנה וכל שנפסד במניעת ההשקאה הוי בכלל בית השלחין...

ג. בית הבחירה כאן

ובתלמוד המערב אמרו כמה תשהא ותעשה בית השלחין עד כדי שתשהא שנים ושלושה ימים לפני הרגל ומפרש בסמוך שלא הותר אלא בשהורגלו להשקותן קודם המועד כגון שהגיעה עונת המים שלו קודם יום טוב והתחילו להשקותן קודם המועד ואם מפסיקין לו יתיבשו הזרעים אבל אם לא התחילו להשקותן אע"פ שהגיעה עונת השקאתם אין משקין שאין כאן פסידא והוא שאמרו בסוף משנה זו זרעים שלא שתו מלפני המועד לא ישקם במועד כך אנו מפרשים אלא שיש חולקים לומר שכל שלא הגיע עונת השקאתם משקין אע"פ שלא התחילו להשקותן ומפרשים ענין זרעים שלא שתו בענין אחר כמו שיתבאר...

עוד פירוש במי קילון

ד. תוספות הרא"ש כאן

ולא מימי קילון. גומא עמוקה שמי גשמים מתאספים שם ודולין ממנה מים בכדים, וכדה על שכמה מתרגמינן קולתה, ולכך נקראין מי קילון.

בית הבעל, מקורו ופירושו

ה. ישעיה פרק סב פסוק ד

...ולארצך לא יאמר עוד שממה כי לך יקרא חפצי בה ולארצך בעולה כי חפץ ה' בך וארצך תבעל.

ו. רש"י מסכת סוכה דף לג עמוד ב

בעל - קרקע שאינה צריכה להשקות, דסגי ליה במטר השמים, כדאמרינן במשקין בית השלחין (מועד קטן ב, א) בעל לישנא דמייתבותא, כמו כי יבעל בחור בתולה (ישעיהו סב) ומתרגמינן: ארי כמה דמתייתב עלם עם בתולתא.

ז. חידושי הר"ן כאן

כלו' שנתמלא חפצו בה, יתיתבון בגויך בניך.

ח. בית הבחירה כאן

אבל בבית הבעל והוא מקום שמי גשמים מספיקים לו ואינו צריך למים אחרים ונקרא בית הבעל על שם שהוא דומה ליישוב בעל ואשתו שאין אחד מהם צריך אלא לבן זוגו...

ט. תורה תמימה הערות ויקרא פרק כג, הערה קמה (וכן הוא מלה במלה בתפארת ישראל בסוכה שם) מלת בעל לישנא דמייתבותא היא, ר"ל שגדלה בשדה מיושבת לזרוע שם דהיינו שדה לחה...

י. חידושי הריטב"א כאן

כמה דמיתותב עולם עם בתולתא. כלומר שעומד לבו מיושב בלא דאגה יתותבן בניכי, ולהכי קרי בית הבעל לישנא דמייתבותא כלומר שהארץ מתישבת ואינה דואגת למים כל כך, ובירושלמי דמקרי בית הבעל על שם שמסתפק במי גשמים כמה דאמרי מיטרא בעלה דארעא שרובע אותה ונקראו הגשמים רביעה ראשונה ושניה.

יא. עיין ר"ח

יב. רש"ש כאן

גמרא ומאי משמע דהאי בית הבעל לישנא דמייתבותא כו'. ק"ל מדוע לא קאמר דלהכי נקרא בית הבעל משום דמיטרא בעלה דארעא הוא (תענית ו ב) ולכן נקרא רביעה שרובע את הקרקע וכדכתיב והולידה והצמיחה ע"ש. שוב ראיתי בהריטב"א שהביא כן בשם הירושלמי. וכן הרמב"ם ברפ"ח דפאה הבליע טעם זה בנעימת לשונו:

יג. עיין רי"ף ורא"ש

יד. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ז הלכה ב

ואלו הן: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה עושין אותה, ובלבד שלא יהיה בה טורח הרבה, כיצד משקין בית השלהין במועד אבל לא בית המשקה, שאם לא ישקה בית השלהין והיא הארץ הצמאה יפסדו כל האילנות שבה, וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מפני שהוא טורח גדול, אבל משקה הוא מן המעין בין שהיה בין שיצא כתחלה ממשיכו ומשקה בו וכן כל כיוצא בזה.